

''Ammattikoulunopettajien täydennyskoulutustarpeet'', Virallisen vasta- väittäjän lausunto Juhani Hongan väitöskirjasta, kesäkuu 1984

Kasvatustieteiden tiedekunnan pyynnöstä olen suorittanut KL Juhani Hongan väitöskirjan ''Ammattikoulunopettajan täydennyskoulutustarpeet'' julkisen tarkastuksen ja esitän siitä kunnioittavasti lausuntonani seuraavan.

KL Juhani Hongan tutkimus liittyy viime aikoina runsaasti yleistä mielenkiintoa osakseen saaneeseen aikuisten ammatilliseen lisäkoulutukseen, tarkemmin sanottuna ammatilliseen täydennyskoulutukseen. Aihepiiri on ajankohtainen, onhan opettajien täydennyskoulutuksen järjestämistarpeeseen viitattu mm. lukuisissa julkisissa kannanotoissa, joista viimeisimmät ovat olleet Jatkuvan koulutuksen toimikunnan mietintö, Ammatillisen lisäkoulutuksen toimikunnan mietintö ja Aikuisten ammatillisen peruskoulutuksen toimikunnan mietintö.

Tutkimuksen teoreettinen viitekehys on monipuolinen. Siinä on valotettu eri teorioita, joskin eri teorioiden keski-

näisten suhteiden ja yhteyksien kuvaus on jäänyt puutteelliseksi. Asiapaljoudesta ja käsittelyn pinnallisuudesta johtuen tutkimuksen teoria jää hajanaiseksi eikä lukijan ole sitä helppo hahmottaa.

Tutkija ei juuri pohdi valitsemansa näkökulman relevanssia koulutustarpeen arvioinnissa. Koko koulutustarveproblematiikkaa tarkastellaan irrallaan sosiaalisesta ympäristöstä ja opetustilanteesta, ts. siitä sosiaalisesta kontekstista, jossa opettaja toimii. Näin esimerkiksi opetusvaikeudet saadaan näyttämään vain opettajan heikkouksilta. Liian vähälle huomiolle jää myös se seikka, että vaikeudet kuuluvat normaaliin elämään ja niistä selviytyminen voi olla positiivinen, vahvistava kokemus. Tutkimustehtävän kannalta on tärkeää löytää kynnys, jonka jälkeen vaikeudet voivat muuttua ''kestämättömiksi'' yksilön tai yhteisön tai molempien kannalta. Pohtimatta jää myös oleellinen kysymys: mit-

kä ovat koulutuksen mahdollisuudet opetusvaikeuksien eliminoinnissa.

Käsitteiden määrittelyyn on paneuduttu huolella (poikkeuksena subjektiivinen ammatinkuva, jolle on annettu yllättävä sisältö), mutta käsitteiden välisten suhteiden selvittämisessä olisi ollut toivomisen varaa. Tämä koskee etenkin subjektiiviseen ammatinkuvaan liittyvää käsitestruktuuria.

Ongelmanasettelu on yleisesti ottaen mielekäs. Ongelma 4 on tosin kömpelösti — jopa harhaanjohtavasti — muotoiltu: ei ole mitään mieltä tutkia millainen ammattikoulunopettajatypologia kuvaa parhaiten subjektiivisessa ammatinkuvassa esiintyviä — täydennyskoulutustarpeiden kannalta oleellisia eroja ja yhtäläisyyksiä, koska tyypittely itsessään on tehty pitkälti subjektiivisen ammatinkuvan perusteella. Kysymyksenasettelu edellyttäisi lisäksi, että analyysissä on mukana useita tyypittelyjä, joiden paremmuutta

subjektiivisen ammatinkuvan eriyttäjinä tutkitaan. Myöhemmin käy implisiittisesti ilmi, että tutkijan tehtävänä on ollut löytää vastaus hyvin yksinkertaiseen kysymykseen: eriytyvätkö opetusvaikeudet opettajatypologian mukaan?

Käsitteiden operationaaliset vastineet on pääosin kehitetty kiitosta ansaitsevalla tavalla. Operationaalistamista on auttanut osaltaan se, että tutkimuksessa on voitu käyttää hyväksi aikaisempia mitavälineitä, joiden luotettavuus on jo testattu. Näin on osittain varmistettu, että käsitteille on saatu riittävän validit vastineet. Tutkija on joutunut kuitenkin kehittämään osan mittareista itsenäisesti; tältä osin kehittäminen osoittaa pitkäjänteistä paneutumista asiaan.

Tutkija on kiinnittänyt ansaittua huomiota luotettavuustarkasteluun; käsitteiden validiteettipohdinnassa olisi kuitenkin ollut täydentämistä. Tämä koskee etenkin subjektiivisen ammatinkuvan relevanssia koulutustarpeen määrittelyssä sekä pelivarianteoriaan liittyvien käsitteiden operationalisointia.

Tutkimus on kohdejoukon osalta riittävän kattava ja muuttujamäärältään mittava — siten myös suuritöinen. Osittain työn laajuudesta johtuen empiirinen tarkastelu on jäänyt pinnalliseksi; olisi ilmeisesti ollut syytä pyrkiä ilmiökentän tarkempaan rajaukseen ja samalla syvälli-

sempään tarkasteluun. Tosin työn karkoittava luonne lienee valittu tahallisesti, koska tutkijan tavoitteena on tuottaa tietoa lähinnä ammatillisen täydennyskoulutuksen suunnittelun avuksi.

Tekijä on käyttänyt analyysimenetelmiä harkitusti. Muuttujajoukon supistamisen apuna hän käyttää faktorianalyysiä, selitysanalyysinä regressioanalyysiä sekä ryhmien välisten erojen testaamiseen t-testiä ja varianssianalyysiä. Faktorianalyysin käyttö puoltaa hyvin paikkaansa koska alkuperäismuuttujien tasolla tutkittavan ilmiön säilyminen koossa olisi mahdotonta; siksi kompleksisena voidaan jo muutenkin pitää käsitteiden välisiä suhteita. Faktorianalyysin avulla tekijä on onnistunut supistamaan muuttujajoukkoa ja siten säilyttämään myös tutkittavan ilmiön hallinnassa.

Faktoreiden nimeäminen ei kaikin osin ole onnistunut; vaikea on mm. mieltää, miten tutkija on päätenyt opettajatypologiassa esiintyvien tyyppien nimeämiseen. Yleensäkin tulkinta jää kaipaamaan teorian ja empirian vahvempaa kytkemistä toisiinsa. Tulosten tulkintaa leimaa muutenkin niukkasanaisuus.

Pienenä muodollisena huomautuksena on esittäjän tyyli kuvata asioita luettelomaisesti ja osin liiankin pelkistetysti. Tutkimuksen rakenne sinänsä on selkeä; poikkeuksen muo-

dostaa sivun 59 harhaanjohtava otsikko ”uran taitekohdat täydennyskoulutuksen kannalta”.

Työnsä lopuksi tutkija esittää useita suosituksia ammatikoulunopettajien täydennyskoulutuksen suunnittelun tueksi. Osa suosituksista jää kuitenkin vaille riittäviä perusteluja. Johtopäätöksistä kaikkein eniten askarruttaa tutkijan väite: ”opettajan ammatti samanlaistaa”. Mihin tällainen samanlaisuuspäätelmä oikein perustuu, jää vastausta vaille. Ainakaan tutkimuksen tulokset eivät sitä tue.

Väitöskirjaksi tarkoitetun tutkimuksen arvo kokonaisuutena tarkastellen on siinä, että ensimmäistä kertaa aikuiskoulutuksen alueella on perusteellisemmin tutkittu ammattikoulunopettajien kriittisiä kokemuksia ja havaintoja työstään sekä näiden varaan rakentuvaa täydennyskoulutuksen tarvetta.

Kuten edellä on todettu, asia on yleisestikin koettu erittäin tarpeelliseksi. Käsitteiden mukaan tämän tyyppinen tutkimus tarjoaa erään lähtökohdan ammatillisen koulutuksen pedagogiikan ja opettajankoulutuksen kehittämiseksi.

Edellä sanottuun viitaten esitän kasvatustieteiden tiedekunnalle tutkimuksen hyväksymistä oppinnäytteeksi kasvatustieteiden tohtorin tutkintoa varten.

Pekka Ruohotie